

[Undervisningsministeren.]

Betydning. Jeg underkender ikke, hvad der er sket af pædagogisk Initiativ og Indsats af vore Privatseminarier, jeg har altid med den største Beundring anerkendt, hvad den Grundtvig-Koldske Friskole har gjort af pædagogisk Indsats til Gavn ogsaa for hele den danske Folkeskole. Det har jeg tit anerkendt og gennem mange Aar udtalt min Beundring for; men jeg maa lige saa bestemt hævde, at Friskoletanken slaar over i sin egen Karikatur, naar et statsunderstøttet Seminarium bliver faktisk monopoliseret, en privat Forretning. For det er den Udvikling, vi er godt inde i.

Nu har vi de 12 bestaaende Virksomheder. Oprindeligt blev de maaske skabt ud fra en eller anden aandelig Indstilling, med stærk Idealisme; men Statstilskuddet er blevet saa stort, og Forholdene har formet sig saadan i vore Dage, at det jo er næsten umuligt at oprette konkurrerende Virksomheder. Det kender De ogsaa baade fra Friskoler og fra Frimenigheder og Valgmenigheder, at i første Generation gaar det udmærket, da er Aanden levende, da er Kærligheden varm, Idealismen brændende; i anden Generation begynder det meget ofte at tabe sig, og i tredje Generation er ofte alt det borte, som var det virkelig livgivende og betydningsfulde i første Generation, og det er blevet til en Virksomhed af ganske almindelig Art, en Forretning.

De 12 Privatseminarier, vi nu har, er jo en Slags faktisk monopoliserede Anstalter med meget betydeligt offentligt Tilskud. Derfor er det ogsaa meget rigtigt, at Staten har et vist Indseende med dem og ogsaa skal godkende og anerkende Forstanderen og gør det for 6 Aar ad Gangen — det ærede Medlem Hr. A. M. Hansen har allerede udtalt det. Men naar de Forstandere dør eller tager deres Afsked, er Spørgsmaalet om, hvem der skal lede et saadant Seminarium, vist ikke længer i første Linie et aandeligt Spørgsmaal, det er et økonomisk Spørgsmaal, et Spørgsmaal om Kapital, et Spørgsmaal, om Efterfølgeren har Kapital nok til at overtage denne Virksomhed. Det er den jernhaarde Virkelighed i dette Øjeblik.

Jeg vil gerne bede dem, der taler om aandelig Indstilling og aandelig Indflydelse og Betydning, om en Smule mere virkelighedstro, end de ofte er tilbøjelige til, at se paa Sandheden, som den er. Og saa er det rigtigt nok i det lange Løb et stort Spørgsmaal, hvor Aandsfriheden varetages bedst: i en Række faktisk monopoliserede private Virksomheder eller i Statens Virksomhed,

ved Ansættelsen af Lærere, ved Præget af Skolen o. s. v.

Det ærede Medlem talte om, at Befolkningen havde større Indflydelse paa et Privatseminarium, dets Lærere, dets Forstander. Det passer aldeles ikke længer. Det er en minimal Indflydelse, Befolkningen har der. Paa Staten og dens Ledelse, dens Anerkendelse af Forstanderen, dens Læreransættelse har Befolkningen den Indflydelse, som den har gennem den danske Rigsdag paa den lige og almindelige Valgrets Grund og gennem en parlamentarisk Minister, som, hvis han er partisk, selvraadig, intolerant paa dette Punkt, kan møde Rigsdagens Uvilje paa en saadan Maade, at han er færdig.

Jeg har ganske vist paa Fornemmelsen, at det, man fra visse Sider i Øjeblikket tænker paa, naar man taler om Aandsfrihed — det er jo et Ord, som jeg nu hører i det ærede Medlem Hr. Vesteragers Mund og ogsaa i det ærede Medlem Hr. Carlsen-Skiødts Mund, jeg har ikke tidligere hørt saa meget om det. Det ærede Medlem Hr. Vesterager talte om, at jeg kunde jo ikke ensrette, for jeg var Modstander af Uniformsforbudet. Fuldkommen rigtigt; der er hos mig Konsekvensen der, jeg ønsker hverken at ensrette Klædedragt eller Tankegang, men jeg synes ikke, at det ærede Medlem skulde have nævnt dette, for det ærede Medlem var jo imod Uniformsforbudet, han vilde altsaa uniformere, i hvert Fald Klædedragten, og derfra er Springet maaske ikke saa stort til ogsaa at ville uniformere Aandslivet, saa vilde der i hvert Fald være Konsekvens, medens der ingen Mangel paa Konsekvens er hos mig.

Naar jeg fra den Side hører Ordet Aandsfrihed taget i Munden, ved jeg ikke, om man vil gaa saa langt som Grundtvig, der sagde: Frihed for Loke saavel som for Thor. Det er i og for sig ikke i den Lejr, jeg har hørt, det Valgsprog var særlig fremherskende. Naar man taler om Aandsfrihed, har jeg Indtryk af, at det, de forlanger af Staten, dens Regering og Administration, der hviler og kun kan hvile paa Rigsdagens Tilslutning, det vil sige paa den lige og almindelige Valgret, paa Befolkningens Tillid, ikke er Tolerance, men det stik modsatte; det er Intolerance, de vil have, de vil have en ensrettet Stat; en Stat, hvis Ministre og Embedsmænd er ensrettede, vel at mærke naturligvis i den Retning, de, der raaber paa Aandsfrihed, ønsker det, ikke en Stat, en Minister eller Administration, der er tolerant og ikke vil ensrette, men ogsaa vil tillade andre